

Aanleiding

In het 'veld' heeft het initiatief Bewust Bodemgebruik een behoefte opgevangen naar een onafhankelijke structuur of platform voor agroforestry waar kennis, ervaring, initiatieven etc samen kunnen komen. Het initiatief heeft daarom op 22 maart een bijeenkomst georganiseerd om hier over door te praten, ambities te delen en samen afspraken over te maken. Onderstaand is een impressie gegeven van de bijeenkomst. Voor opmerkingen/aanvullingen/vragen kan je contact opnemen met erik.verhallen@rws.nl of renee.zijlstra@bewustbodengebruik.nl van het initiatief Bewust Bodemgebruik.

Deelnemers

In de bijlage vind je een lijst met deelnemers aan de sessie. Er waren mensen aanwezig van overheden, onderzoeks- en maatschappelijke organisaties en mensen met eigen agroforestry initiatieven. Op 8 april is afgesproken dat in deze lijst ook informatie wordt opgenomen over expertise, mogelijke inbreng en lopende initiatieven op gebied van agroforestry in NL. We hebben een start gemaakt; graag jullie aanvullingen.

Definities & ambities agroforestry

Wouter van Eck van [Food Forestry](#) deelt de ambities die er zijn ten aanzien van agroforestry. Agroforestry is een verzamelnaam voor systemen van landgebruik waarbij houtige meerjarige gewassen bewust gebruikt worden op hetzelfde perceel als landbouwgewassen en/of -dieren, door ze ruimtelijk te combineren, na elkaar te laten volgen, ofwel beide. Bomen verbeteren de bodem, de habitat en de biodiversiteit.

Een eenduidig overzicht van wat agroforestry is, is nodig om spraakverwarring te voorkomen. Wouter gebruikt daarvoor de definitie die de [University of Missouri](#) hanteert om verschillende concepten binnen agroforestry van elkaar te onderscheiden:

- A. rijenteelt (alley cropping); rijen bomen in een akker
- B. bosweides (silvopasture); vee dat graast in een gebied waar ook bomen groeien
- C. landschappelijke stroken (riparian zones); stroken tussen percelen en langs terrassen en watergangen
- D. voedselbossen (food forests); teeltmethode die principes van een bosecosysteem imiteert (vegetatieopbouw in lagen, micorrhiza bevorderend waardoor geen compost en mest meer nodig is, etc).

Er wordt momenteel gewerkt aan een infographic over deze concepten door VanAkkernaarBos.

Bij voedselbossen kan er geogst worden terwijl de bodemvruchtbaarheid toeneemt. Er zijn in de gematigde zones nog relatief weinig voedselbossen, maar er is heel veel potentie. Er is veel meer onderzoek nodig om de claims omtrent voedselbossen hard te maken. We hebben grootschalige systemen nodig om het te gaan bewijzen.

De ultieme ambitie is om voedselbossen als volwaardig voedselsysteem te integreren in de huidige landbouwpraktijk. Voedselbossen zijn daarom de stip op de horizon waar we naartoe willen werken. Er is een schaa sprong nodig om deze ambitie waar te maken.

Ook met de naamgeving is het verstandig hierin eenduidig te zijn. Echter ook de tussenvormen van rijenteelt, bosweides en landschappelijke stroken kunnen een goed alternatief vormen voor de huidige praktijk en zo een opmaat zijn richting een voedselbos.

Impressie

Bijeenkomst agroforestry 22 maart 2016

Realiseren ambities: behoeftes & acties/afspraken

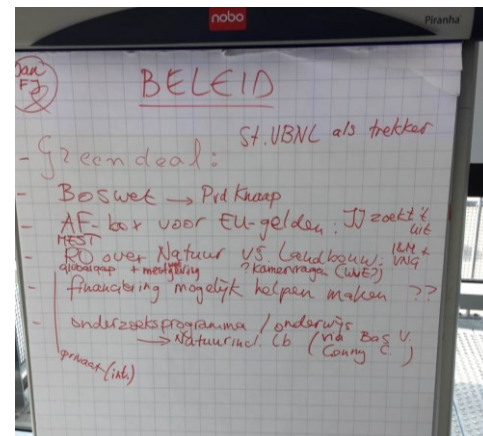
Om deze omschakeling vanuit de huidige landbouw te realiseren, moeten er stappen worden genomen. De groep definieert met elkaar behoeftes op een aantal gebieden. Per gebied zijn ook acties & afspraken voor een vervolg gemaakt. *Als je mee wil doen, kan je contact opnemen met de trekkers van de verschillende gebieden.*

- Beleid/wet/regelgeving
- Onderzoek
- Uitwisseling van praktijkkennis
- Pilots/financiering
- Markt
- Stip op de horizon, definities en taal
- Educatie

Beleid, wet- en regelgeving

Behoeftes

- Agroforestry is landbouw en er is geen regeling voor
- Voedselbeleid opstellen
- Verdienmodel nodig voor grotere schaal en politiek omkrijgen
- Ruggensteun steun overheid en financiële wereld
- Erkenning als voedselproductiesysteem
- Wet/regelgeving oprekken (bij heggen in landschap blijft landbouw)
- Politiek bestuurlijke aandacht
- EU landbouwbeleid aanvinken vakje agroforestry
- Bij [Martin Lok van EZ](#) aansluiten
- Tijd: voedselbossen hebben tijd nodig in deze snelle tijd; integreren voedsel beleid- voedsel is stip aan de horizon
- Via beleid stimuleren dat boeren bomen integreren
- Bottom up topsector natuur inclusieve landbouw

Acties/afspraken

- Green deal Voedselbossen met (nog op te richten) stichting Voedselbossen Nederland als initiatiefnemer en trekker
- Aanpassen Boswet via Peter van de Knaap van EZ
- Agroforestry box voor EU aanvinken
- Aan de slag met 'oprekken' RO beleid zodat voedselbossen erin passen via I&M en VNG en door stellen kamervragen
- [GlobalG.A.P.](#) : aanpassen nieuwe mestregels en ?

Trekkers: Jan Jansen (EZ) en Fransjan de Waard (Bodemboeren)

Pilots & financiering

Behoeftes

- Clubgebouw
- Goede grote voorbeeldprojecten
- Nieuwe bedrijfsvormen, nieuwe samenwerk vormen
- Hectares: toegang tot land. Grondprijs moet losgekoppeld worden van bedrijfvoering. Vruchtbaarheid in grondprijs incorporeren (placemaking)
- Ondersteuning kwekerijen
- Lokale financiering voor pensioen is investeren in eigen zekerheid
- Financiering is groot probleem
- Overheid zou positief moeten optreden
- Nieuwe verdienmodellen die het interessant maken voor boeren om productiesysteem (oa voedselbos) te combineren
- Financiers aanspreken in hun taal
- Zie community of practice
- Financiële instellingen + natuurlijk kapitaal banken, pensioen van min EZ/RVO. Te vinden RVO website COPFINC of via caroline.van leenders@RVO.nl

Acties/afspraken

- Bekijken van financiering: fondsen (Groen Ontwikkelfonds Brabant, Nationaal Groenfonds), subsidies, investeerders (venture capitalists, particulier, zakelijk), crowdfunding
- Bekijken van mogelijkheid voor grote EU pilot. Hierin kan alles samenkomen: onderzoek, monitoring, beleid
- Link leggen met aanvraag pilots droomfonds Postcodeloterij (Roos, Piet)
- Er wordt [clubgebouw](#) gebouwd met crowdfunding door Lennard Duivesteijn op [Roggebotstaete](#) als financiering ervan rond is.

Trekker: Max de Corte. Samenwerking met Roos Nijpels, Piet Rombouts

Uitwisseling van (praktijk)kennis

Behoeftes

- Open cultuur voor kennisuitwisseling; krachten bundelen; samen sterker en maatschappelijke winst
- Overzicht van wat er aan voorbeelden en agroforestry / voedselbos stichtingen is in NL
- Uitwerking van platformstructuur met website, sociale media, bijeenkomsten gericht op doelgroepen
- Kennisuitwisseling, kenniscentrum beleid in wording (Kees), onderzoek, beleid ontwerpen
- Zes partijen

Acties/afspraken

- Overzicht maken van bestaande websites over voedselbossen waar vanuit ook nieuwsbrieven verstuurd worden zoals [Agro-forestry](#) (1.800 nieuwsbrieven), [vanakker naar bos](#) (350 nieuwsbrieven), [Bionext](#) (300 nieuwsbrieven). De website voedselbos.nl is nog beschikbaar eventueel (via ?)

Impressie

Bijeenkomst agroforestry 22 maart 2016

- Overzicht maken van kenniscentra voedselbossen: Akker naar Bos, SAN – EURAF, Voedselbossen NL, Voedselbossen Noord NL, Voedselbossen Zuid NL, Rich Forests, Roggebotstaete, Rotterdam etc. In eerste instantie door een uitgebreid overzicht van de deelnemers van deze bijeenkomst; wat is hun expertise, waar zijn ze mee bezig
- Er is al een kaart met voorbeelden in NL via vanakkernaarbos en via stichting agro-forestry.

Trekkers: Kees Veluw en Erik Verhallen, Liesbet Dirven en Renée Zijlstra

Product en marktontwikkeling

Behoeftes

- Herkenbaarheid van de producten uit dit systeem
- Vraag van consumenten toe laten nemen
- Keurmerk (Forest Garden product)
- Populariseren van voedselbosproducten door recepten en vermarkting.

De *acties* concentreerden zich 8 april met name op de gebieden Beleid, Onderzoek en Pilots. Product en marktontwikkeling zullen in een latere fase meer aandacht krijgen.

Trekkers: Kim Bunt en Roos Nijpels

Stip op de horizon

Behoeftes

- Strategisch en complementair opereren
- Elkaar goed kennen
- Gemeenschappelijk naar buiten treden met het Grote Verhaal en de stip op de horizon (ultieme ambitie) & daarnaast de routekaart (korte termijn mijlpalen)
- Zichtbaar begrippenkader, afbakening definities voedselbos
- Natuurinclusieve landbouw of Landbouwinclusieve natuur
- Denken vanuit standpunt van de boer; 70.000 boeren 1 boom in plaats van 500 voedselbosjes

Acties

- Het Grote Verhaal opschrijven en publiceren aan de hand van de principes van Agroforestry met beelden (deze zijn al beschikbaar via AkkerenBos)
- Zorgen voor kennismaking (zie ook onder algemene acties onderaan)

Trekkers: Klarien Klingen en Erik Verhallen

Impressie

Bijeenkomst agroforestry 22 maart 2016

Educatie

Behoeftes

- Ontwikkeling van educatie voor VMBO tot HBO
- Begeleiding en coaching van omschakelaars
- Agroforestry al belangrijk laten zijn op basisscholen

Nog geen concrete *acties* gedefinieerd.

Trekker: Kim Bunt

Volgende bijeenkomst

Voor het overall traject is afgesproken om in oktober weer bij elkaar te komen. Voorstel van datum is **14 oktober**. Het initiatief Bewust Bodemgebruik organiseert deze bijeenkomst bij voorkeur ergens 'op locatie'. Aanbiedingen zijn welkom. Wij zullen voorwerk doen in de vorm van:

- Opvragen van stand van zaken bij de trekkers
- Faciliteren van de trekkers indien gewenst
- Overzicht creëren van bestaande kenniscentra voedselbossen
- Nadenken over platformstructuur en middelen (website, LinkedIn...) voor uitwisseling van informatie over bestaande activiteiten van kenniscentra, bestaande en nieuwe pilots, financieringsmogelijkheden, cursussen, onderwijs, onderzoek, adviseurs/ontwerpers, praktijkkennis